

ЕТНО-КУЛТУРОЛОШКИ ЗБОРНИК

Књига XXVI

Book XXVI

ETHNO-CULTURAL ANNALS

for the study of the culture of eastern Serbia and the adjacent areas

EASTERN SERBIA AS AN INSPIRATION AND RESEARCH CHALLENGE a collection of works in honor of **Prof. Dr. Sreten Petrović**

Editors

Vojislav Filipović

Ivica Todorović

Editorial Board

Mihaj Radan (Romania), Mirko Blagojević, Milina Ivanović Barišić,
Gordana Blagojević, Dragan Žunić, Stanka Janeva (Bulgaria),
Vladimir Petrović, Aleksandar Bulatović, Aleksandra Papazovska
(Macedonia), Irena Ljubomirović, Zoran Vučić, Nina Aksić, Ana Savić-
Grujić, Slaviša Milivojević, Žarko Veljković, Ognjen Mladenović

Svrljig

2023

Књига XXVI

ЕТНО-КУЛТУРОЛОШКИ ЗБОРНИК

за проучавање културе источне Србије и суседних области

ИСТОЧНА СРБИЈА КАО НАДАХНУЋЕ И ИСТРАЖИВАЧКИ ИЗАЗОВ

зборник радова у част
проф. др Сретена Петровића

Уредници

Војислав Филиповић

Ивица Тодоровић

Редакција

Михај Радан (Румунија), Мирко Благојевић, Милина Ивановић
Баришић, Гордана Благојевић, Драган Жунић, Станка Јанева (Бугарска),
Владимир Петровић, Александар Булатовић, Александра Папазовска
(Македонија), Ирена Љубомировић, Зоран Вучић, Нина Аксић,
Ана Савић-Грујић, Славиша Миливојевић, Жарко Вељковић,
Огњен Младеновић

Сврљиг

2023

УДК 008:39(082.1)

ЕТНО-КУЛТУРОЛОШКИ ЗБОРНИК

*Зборник је покренут 1995. године на иницијативу проф. др Сретена Петровића
и Етно-културолошке радионице Сврљиг*

Издавач: Центар за туризам, културу и спорт, Боре Прице 2, Сврљиг

За издавача: Драган Савић

Рецензенти: др Ана Савић-Грујић, академик др Јелена Јовановић, др Милина Ивановић Баришић, др Јована Бајовић Јоксимовић, др Александра Павићевић, др Тајјана Трајковић, др Биљана Савић, др Ивица Тодоровић, др Александар Булатовић, др Александар Капуран, др Владимир Петровић, др Војислав Филиповић

Припрема и штампа: Галаксијанис, Ниш

Тираж: 150

ISBN 978-86-6233-555-5

Значај *Речника Алексиначког Поморавља* је вишеструк. Најпре, њиме се употпуњава слика о говорима призренско-тимочке дијалекатске области и омогућава „ново читање историјских и културних трагова“ (Реметић 2022: 367). Такође, од заборава сачувано језичко народно благо јесте драгоцен материјал за даља лингвистичка, етимолошка и културолошка изучавања.

ЛИТЕРАТУРА

- Богдановић 2008: Богдановић, Недељко. „Јакша Динић, Тимочки дијалекатски речник“. *Српски дијалектолошки зборник*, LV, 2008, 527–535.
- Богдановић 2011: Богдановић, Недељко. „Тематски или термилошки дијалекатски речник“. *Годишњак за српски језик и књижевност*, XXIV/11, 2011, 15–25.
- Богдановић 2020: Богдановић, Недељко. *Говор Алексиначког Поморавља*. Центар за културу и уметност Алексинац.
- Реметић 2022: Реметић, Слободан. „Извод из рецензије“. *Речник Алексиначког Поморавља*, 2022, 365–368.

Ана Савић-Грујић
Институт за српски језик САНУ

Зоран Кинђић, Тајна преображења.

Универзитет у Београду – Факултет политичких наука, Досије студио,
1–231, Београд, 2023.

У својој студији „Тајна преображења“ Зоран Кинђић је на интердисциплинарни начин приступио теми која већ скоро два миленијума заокупља православну теологију. Аутор ове вредне студије, који се већ доказао као врсни познавалац не само филозофије него и различитих религијских традиција, на основу како светотачких списа тако и савремене теолошке, религиолошке и антрополошке литературе, захваљујући свом религозном доживљају стварности, успео је да нам омогући боље разумевање оног што представља само језгро православне духовности.

Иако нас у свом покушају разматрања тајне преображења упозорава да је „сваки покушај говора о некој светој тајни, баш као и о тајни неког великог хришћанског празника, осуђен на начелан неуспех, поготово ако настојимо да пуким интелектуалним снагама захватимо њену дубину и осветлимо њен бездан“, иако истиче да не жели да „рационализује Тајну“, Кинђић у великој мери успева, наравно у мери људских могућности, да нас приближи разумевању најсуштинскијих питања која окупирају сваког ко се опире утапању у површан материјалистички начин мишљења и постојања. Наиме, и поред тога што се усредсређује на тајну / феномен Преображења, ова књига бави се и

разним другим религиозно-метафизичким темама, које су од изузетног значаја за наше саморазумевање, штавише за саму нашу егзистенцију.

Ако имамо у виду да се Кинђић у својим ранијим делима већ доказао као теоретичар који настоји да формулише својеврсну *антропологију смисла*, не изненађује што и у овој студији, независно од њеног превасходно филозофско-научно-теолошког карактера, успева да читаоца питко, јасно и сажето усмери ка путевима личног (само)усавршавања, односно да га „преобрази“ у суштинском смислу речи, свакако много темељније него што би то учиниле књиге из домена популарне психологије, без обзира на њихове огромне тираже.

Вешто балансирајући на раскршћу филозофије, вере / теологије и науке у ужем смислу речи, аутор на веома прикладан начин успева да нам саопшти своје увиде, закључке и поруке. У ствари, управо на поменутиим сазнајним и интелектуалним „међама“ простире се поље *реалне науке*, која се недвосмислено налази и изван уско схваћених материјалистичко-позитивистичких ограничења. Из поменутог поља проистичу и покушаји (а у овом конкретном случају свакако и успеси!) бављења истинском стварношћу која се „крије“ иза различитих, вештачки уобличених, научних и идејних парадигми, (само)проглашених као (замена за) реалност. Одатле, са ових духовних и интелектуалних упоришта, креће и Кинђићево трагање за универзалним знањем, заправо за једном врстом *примордијалне традиције*, али лишене непревладаних (и несавладивих) искушења могућих конотација које би водиле ка перенијализму, синкретизму и екуменизму.

Саобразно претходно реченом, ваља истаћи да је приступ Зорана Кинђића особен и јединствен, онакав какав би, уосталом, једино и могао бити сваки делотворни приступ одгонетању најсуштинскијих тајни људског постојања, вере и духовног развоја. Уколико би се од нас захтевало да одредимо специфичност његовог приступа, могли бисмо га окарактерисати као близак одређеном виду *интуиционизма*, претвореног у надахнуто и снажно мисаоно оружје, те складно примењеног / организованог у склопу одговарајућег *мултидисциплинарног трагања*, усмереног ка разоткривању суштинских нивоа стварности.

У сваком случају, нема сумње да је феномен Преображења у религијском погледу изузетно значајна тема – односно једна од кључних и полазних тачака православне теологије и хришћанске религиологије – услед тога што представља „праобраз Васкрсења“ и „својеврсну жижну тачку у којој се сусрећу различити библијски мотиви“, као што нам сажето појашњава аутор. Са овим феноменом је у непосредној вези и појам Таворске светлости, тј. нетварне светлости, али исто тако и: рајско стање, Царство Божије, исихазам, икона, однос божанске суштине и енергије, есхатологија итд. Након што нам је приближио различите манифестације невидљиве стварности која се налази у основи свега видљивог, Кинђић на крају своје студије не пропушта да нагласи изузетан духовни значај Благодатног огња, мистериозног феномена карактеристичног само за православну духовну традицију, који је и својеврсни доказ супериорности православне духовности.

Тешко би било утврдити који су аспекти ауторових трагања најзубудљивији и најмеродавнији. Примера ради, изузетно су занимљива и ауторова тумачења иконографских решења приказа Христовог преображења, што представља један од нарочито

квалитетно обрађених делова Кинђићеве (иначе по квалитету веома уједначене) студије. Међу осталим целинама књиге за нас је посебно надахњујуће и занимљиво поглавље „Нетварна светлост у рају и у Царству небеском“, слично као и „Паламино учење о Таворској светлости“, те последње поглавље „Између таме и светлости“.

Стиче се утисак да је како о значају ауторовог целокупног стваралачког опуса тако и ове књиге – настале у преломна времена када се тама и светлост раздвајају јасније него раније, поред осталог и због тога што се чини „да греховна тама никада није била толико густа као што је сада“ – веома тешко већ данас донети коначан суд. О вредности ове студије прави суд даће будуће време, које постојано штити дела од непролазне вредности, раздвајајући их од трулежи и смрти, као што се раздвајају светлост и тама.

Ивица Тодоровић
Етнографски институт САНУ

Двотомна монографија групе аутора: *Ивица Тодоровић, Нина Аксић, Срби у Румунији 1: Етнолошка истраживања и синтезе – наслеђе, култура, порекло; Милина Ивановић Баришић, Ђорђина Трубарац Матић, Бојана Б. Богдановић, Срби у Румунији 2: Етнолошка истраживања Божича, крсне славе и свадбе.*

Савез Срба у Румунији, Темишвар, Етнографски институт САНУ, Београд, 2022.

Двотомна, репрезентативна монографија, заједничко издање Савеза Срба у Румунији и Етнографског института Српске академије наука и уметности, представља вишеструко значајан и вредан прилог српској и регионалној етнологији, антропологији и хуманистици уопште. Ово издање је својеврсна круна вишедеценијске сарадње двеју српских институција у два суседним земљама и резултат је појединачног и заједничког дуготрајног и истрајног рада. Такође, спремност румунске државе да омогући и подржи оваква истраживања, па и њихов резултат у виду објављеног репрезентативног издања, од посебног је значаја и вредна је сваког поштовања и захвалности.

Монографија је настала на основу најновијих систематских етнолошких теренских истраживања традиционалне културе Срба у делу Баната који припада Румунији, спроведених у периоду од 2016. до 2019. године, која су обавили колеге етнологи и антрополози из Етнографског института, у оквиру пројекта под називом *Истраживања историје и културе Срба у Румунији*. Наведени пројекат је покренуо и спровео проф. др Михај Радан, уредник овог издања, у оквиру Центра за научна истраживања културе Срба у Румунији при Савезу Срба у Румунији. Током релативно краткотрајних тимских теренских истраживања, прикупљена је изузетно вредна грађа и бројна сведочанства, који су у овој монографији узорно научно обрађени. У два тома ове монографије, под